

INNLEGG I STORTINGET TIRSDAG 29. APRIL 1986

Ærede president,

De økonomiske og sosiale sider av den vanskelige situasjonen for vårt land etter oljeprisfallet er grundig behandlet av flere tidligere talere fra regjeringssiden. Jeg henviser spesielt til de fremstillinger som er gitt av de tre regjeringspartiers representanter i Finanskomiteen og av Finansministeren, og skal nå bare gi et sammendrag av mitt syn på disse sider av saken:

Summen av Regjeringens forslag om reduksjon av offentlige utgifter og økning av offentlige inntekter er såvidt begrenset at disse forslag bare kan ses som de første skritt under den tilstramning som er absolutt nødvendig, for å hindre at det dramatiske fallet i landets oljeinntekter får utvikle seg til en katastrofe for landets økonomi, med de ytterst alvorlige sosiale skader som en økonomisk krise uvegerlig ville føre til. Det er vår plikt å gjøre hva vi kan for å hindre slike virkninger av oljeprisfallet, ved å bremse i tide. En grunn til at Regjeringen likevel ikke straks fremmet mer omfattende forslag var at vi ville unngå å virke provoserende i forbindelse med årets inntektsoppgjør. Det må også være riktig å gå gradvis frem, og det er viktig ikke å utsette de enkleste tiltak som forholdsvis problemfritt kan settes i verk raskt.

I forbindelse med herr Hagens innlegg tidligere idag, må jeg legge til at vi verdsetter hans tilbud om støtte til videre nedskjæring av offentlige utgifter - særlig etter at han i høst medvirket til å øke dem. Vi må komme tilbake til forslag om nedskjæringer. Men så kjempestort som underskuddet truer med å bli nå, må ytterligere nedskjæringer komme i tillegg til, og ikke i stedet for økte statsinntekter.

Jeg må bestemt tilbakevise påstander om sosial skjevhet i Regjeringens opplegg, samtidig som det ser ut til at Arbeiderpartiets stadige og ensidige påstander om slik skjevhet i den økonomiske politikk dessverre allerede har motvirket forståelsen for behovet for måtehold under årets inntektsoppgjør. Det er ikke til å komme forbi at dette svekker konkurransevnen og øker risikoen for arbeidsløshet, og risikoen for at gjelden til utlandet blir for stor.

Regjeringens ønske om å medvirke til sosial rettferdighet har kommet til uttrykk blant annet ved at vi legger stor vekt på å tette nedarvede huller i skattesystemet. En del av de tiltak som i denne forbindelse er aktuelle, er nevnt i proposisjonen. Vi har tilbudt bredt samarbeid om et mer rettferdig skattesystem også under forberedelsen av de forslag som Regjeringen vil legge frem i statsbudsjettet for 1987 og i forbindelse med Skattekommisjonens innstilling.

Ett av de viktige formål med dette arbeid er å hindre at enkelte grupper - som regel grupper med høy levestandard - slipper å betale skatt i rimelig forhold til sin reelle inntekt. Men vi fastholder det syn som det inntil nylig var bred enighet om, nemlig at formålet må være å sikre at all inntekt blir reelt beskattet, ikke å forhøye skatteprosentene for den inntekt som blir oppgitt.

Arbeiderpartiets forslag idag innebærer dessverre et alvorlig brudd med en av Skattekommissjonens enstemmige målsettinger, idet Arbeiderpartiet foreslår økt bruttoskatt i tillegg til den sterkt progressive skatt som vi allerede har, mens det inntil nylig var enighet om at økt bruttoskatt skal komme i stedet for en del av den progressive inntektskatten. Arbeiderpartiets brudd med tidligere omforente mål for skattereforarbeidet kan vi ikke støtte.

Det er også vanskelig å forstå hvorledes Arbeiderpartiet kan mene at Regjeringens forslag om høyere bensinavgift vil være usosialt, når man vet hva Arbeiderpartiet selv alltid tidligere har stått for. La meg bare minne om at Arbeiderpartiet siste høst var enig i en forhøyelse av en bensinpris som var høyere enn prisen vil bli nå, selvom man godtar Regjeringens forslag. Den bensinpris som vil følge av vårt forslag nå, vil m.a.o. bli en mindre belastning enn den pris som Arbeiderpartiet godtok for noen måneder siden.

Men jeg forstår innstillingen fra finanskomiteen slik at Arbeiderpartiet egentlig også er for høyere bensinavgift, selvom det har forbeholdt seg å stemme mot.

Jeg må også si meg helt uenig i den enkle oppfatning at den foreslåtte forhøyelse av bensinavgiften betyr forholdsvis lite for staten, fordi det bare dreier seg om en liten del av statens inntekter. Det er antatt at den vil innbringe nær 800 millioner kroner om året, og det er etter mitt skjønn tross alt et betydelig beløp i den foreliggende situasjon: for staten og dessverre også for dem som må betale. Når man vil vurdere hva en reduksjon av statens underskudd på 800 millioner om året vil bety, bør man huske den viktige fagøkonomiske erkjennelse at det er "den siste milliard" som teller mest.

Men det ville være feil å se behandlingen av de foreliggende tilsstramningstiltak isolert: Etter siste valg fikk Stortinget en slik sammensetning at et samvirke mellom Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV kan presse frem høyere offentlige utgifter og - tydeligvis - også hindre nødvendige inntekter til staten. Under budsjettbehandlingen i høst stemte disse tre opposisjonspartiene sammen ved en lang rekke anledninger, med det resultat at de offentlige utgiftene ble betydelig forhøyet, og at budsjettet som helhet ble mer inflasjonsdrivende. Våre advarsler om at oljeinntektene kunne svikte, hindret ikke at de tre partier presset frem denne svekkelse av de økonomiske forsvarsverker.

Samtidig opptrådte de tre partiene Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV slik at den farlige svekkelsen av budsjettet som helhet ble et resultat av en lang rekke enkeltsaker, der ingen sak isolert sett var stor nok til å begrunne en større økonomisk-politisk konfrontasjon. Selvom motivene selvfølgelig var helt anderledes, ble virkningene av de tre opposisjonspartiets opptreden under budsjettbehandlingen en gradvis men dessverre ganske effektiv undergravning av Regjeringens arbeid for å motvirke prispress og underskudd overfor utlandet. Dette er en del av bakgrunnen for dagens problemer.

Vi hadde håpet på en annen holdning nå. Og bildet er noe forandret. Fremskrittspartiet har denne gang gjort hva man burde kunne vente av et parti med front mot skatter og avgifter, ved å støtte alle Regjeringens forslag om lavere utgifter. Men det er dessverre ikke nok etter den utgiftsøkningen som er vedtatt før: Vi må også øke inntektene for å kunne betale regningene på forsvarlig vis.

Og så opplever vi altså det paradoksale at Arbeiderpartiet og SV utnytter Fremskrittspartiets ventede motstand mot alle avgifter, til å skape flertall mot en betydelig del av en innstramning, som de selv erkjenner er mindre enn nødvendig! De stiller vilkår som de vet at det er umulig for regjeringspartiene å gå med på, og bruker så dette som begrunnelse for å gå mot noe som de erkjenner behovet for, med den virkning at tilstramningen blir mindre enn det alle mener det er behov for. Vi har prøvet å imøtekomme opposisjonen på andre måter, men det har altså ikke ført frem hittil - dessverre.

Regjeringen har drøftet denne alvorlige situasjon meget nøye. Vi ser med glede styrken i det fullstendige samhold regjeringspartienes stortingsgrupper har vist overfor denne skuffende opptreden fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SVs side. Og vi ser de sterke grunner som taler mot å akseptere den uro og de vanskeligheter som en regjeringskrise nå muligens vil skape. Vi er interessert i et bredt samarbeid for å møte den krisen som fallet i oljeinntektene stiller oss overfor, og erkjenner at man burde unngå å legge en parlamentarisk krise til den økonomiske.

Men hvis Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV likevel går sammen mot viktige deler av innstrammingsforslagene, slik at selv disse moderate tilstramningstiltak blir vesentlig svekket, etter at de tre opposisjonspartier også tidligere har benyttet sitt flertall til å svekke statsfinansene vesentlig, vil det gjøre det helt klart at Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og SV i praksis bruker sitt flertall til å gjøre Regjeringens oppgaver uløselige. En slik holdning fra flertallet i sak etter sak vil i praksis gjøre det umulig for Regjeringen å oppfylle sin plikt til å bevare landets økonomi og dermed beskytte velferden, etter det dramatiske fall i oljeinntektene. Og en mindretalls-regjering som må konstatere at nasjonalforsamlingens flertall av opposisjonspartier gjør det umulig for den å oppfylle sine forpliktelser, har bare en ting å gjøre: Den må gå av.

I den alvorlige situasjon som nå foreligger, har jeg i det lengste trodd at opposisjonen ville finne veier tilbake fra sterke nei til de foreliggende forslag, som tross alt bare noen få har ideologiske eller prinsipielle motforestillinger mot. Mer kreves det jo egentlig ikke. Men jeg har funnet det riktig og nødvendig å si fra hvor Regjeringen står, hvis man likevel vil marsjere videre mot krise.

Jeg bør kanskje også like godt gjøre det klart med det samme hvilket råd jeg vil gi Hans Majestet Kongen hvis stortingsflertallet skulle gjøre det nødvendig å levere Regjeringens avskjedssøknad. Jeg kan ikke se at jeg da kan ha noen annen mulighet enn å råde Hans Majestet Kongen til å gi Arbeiderpartiets leder i oppdrag å danne ny regjering, idet det etter de parlamentariske prinsipper vil være hennes soleklare plikt å gjøre det, dersom hun først har ledet et begivenhetsforløp som har tvunget frem den sittende regjeringens avgang. Dersom Arbeiderpartiet mener at det ikke vil være naturlig at det overtar regjeringsansvaret, kan det unngå det nå, men ikke i morgen hvis det utløser en regjeringsskrise i dag.